

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 7, 2021 | 29.07.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.7.78](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.7.78)

УДК: 339.146:635.21(477.83)

*О. М. Крупа,
к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Львівський національний аграрний університет, м. Львів
ORCID ID: 0000-0003-3512-6925*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КАРТОПЛІ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*О. Крупа
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Business,
Trade & Exchange activities, Lviv National Agrarian University, Lviv*

FEATURES OF POTATO MARKET FUNCTIONING IN LVIV REGION

У статті досліджуються умови формування та особливості функціонування ринку картоплі у Львівській області з метою визначення перспективних напрямів його розвитку. Здійснено ретроспективний аналіз чинників формування пропозиції картоплі у регіоні, зокрема, основних показників її виробництва сільськогосподарськими підприємствами окремих адміністративних районів. З метою оцінки ринкової кон'юнктури та визначення структурних проблем функціонування ринку, описано динаміку рівня споживання картоплі населенням регіону у співвідношенні з рівнем виробництва, проаналізовано джерела надходження і напрями використання картоплі різними категоріями виробників. Досліджено динаміку показників реалізації картоплі господарствами населення і сільськогосподарськими підприємствами, з'ясовано причини різкого зростання цін останніми роками. Дано характеристику інфраструктури регіонального ринку картоплі, описано їх значення для належного функціонування ринкового механізму. Окреслено коло основних проблеми, які істотно обмежують розвиток ринку картоплі у Львівській області та визначено перелік заходів для їх розв'язання.

The article researches the conditions of formation and features of potato market functioning in Lviv region in order to determine promising areas of its development.

The factors of potatoes supply formation in the region, in particular, the main indicators of potatoes production by agricultural enterprises in terms of administrative districts are analyzed in retrospect. It has been established positive trends of the potato growing development in Lviv region. First of all, this applies to the increasing area under potatoes and the volume of its production by agricultural enterprises.

In the context of market conjuncture assessing and structural market problems identifying, the dynamics of potato consumption level in relation to the production level is described. The sources of potato getting and directions of use by different categories of producers are analyzed.

The dynamics of potato sales by households and agricultural enterprises is studied and the reasons for the prices sharp rising in recent years are clarified. It has been established a very low level of households activity in the potato market. The main reasons for this are: high level of domestic

consumption, low sales potential of products and the lack of opportunities for its sale through organized trade channels.

The characteristics of the regional potato market infrastructure are given, as well as their significance for the proper functioning of market mechanism. A much higher level of equipment of agricultural enterprises with potato storages is established in Lviv region in comparison with other regions. The especially important role of the wholesale agricultural market "Shuvar" in regional price formation and potatoes turnover accelerating is emphasized.

It has been outlined the main problems that significantly limit the development of the potato market in Lviv region. A list of measures for their solution is determined.

Prospects for the potato market development are associated with increasing of high value-added products, further development of market infrastructure, producers' cooperation and integration; increasing the export potential of potatoes and forming a cluster model of potato growing.

Ключові слова: картопля; ринок картоплі; регіональний ринок; ринкова кон'юнктура; баланс картоплі.

Keywords: potato; potato market; regional market; market conjuncture; potato balance.

Постановка проблеми. Серед продуктових ринків України одним із найбільш нерегульованих, неорганізованих, а отже – «проблемних» у контексті перспектив подальшого розвитку залишається ринок картоплі. Основною причиною цього є існуюча галузева структура, що характеризується тотальною перевагою господарств населення у виробництві картоплі (97-98%) та її реалізації (90%). Очевидно, що така ситуація стала наслідком повільних і непродуманих ринкових реформ, кризових явищ, падіння реальних доходів населення та нерозвинутої ринкової інфраструктури. Однак, вагомим чинником є і особливість самої картоплі як продукту – висока споживча популярність, харчова та кормова універсальність і, що важливо – технологічна доступність та відносно низька собівартість вирощування в умовах приватного господарства. Крім того, для сільських господарів це досить ліквідний ринковий товар.

Навпаки, підприємців картопля мало приваблює через високу трудомісткість і затратність, низьку віддачу з 1 га порівняно з іншими культурами, відсутність належних умов для зберігання, відносно низькі ціни та незначну місткість продовольчого сегменту ринку.

Загалом існуюча структура та умови виробництва картоплі створюють значні перешкоди для формування оптимального балансу попиту і пропозиції та унеможливають ефективну дію ринкових важелів. Водночас, попри загальнонаціональні проблеми, ринок картоплі характеризується відмінністю низки регіональних умов та чинників розвитку. Їх детальний аналіз вкрай необхідний для пошуку рішень щодо підвищення ринкового потенціалу галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, пов'язані із удосконаленням механізму функціонування ринку картоплі, особливо на регіональному рівні, на жаль, не є предметом активних наукових досліджень. Окремі аспекти цієї проблеми відображені у працях Ю. Білана, Р. Демченка, І. Костирка, Т. Кучеренко, В. Куценка, В. Лаврова, Л. Мех, М. Онищенко, О. Сидорчука та ін. Ними здебільшого розглядаються загальні умови формування ринку картоплі в Україні, аналізуються тенденції змін ринкової кон'юнктури у взаємозв'язку з показниками виробництва тощо.

На регіональних проблемах функціонування ринку картоплі (в межах Карпатського регіону) акцентують свою увагу І. Костирко та В. Ільчук. Основні з них вони вбачають у деформованій структурі попиту та пропозиції, продажу картоплі монополізованим перекупникам, недосконалій ціновій політиці, недостатньо розвинутій інфраструктурі ринку, майже повністю відсутній роботі споживчої кооперації [1, 328-329]. М. Онищенко стверджує, що формування ефективного ринку картоплі неможливе без підвищення конкурентоспроможності галузі картоплярства в цілому. Для цього необхідне розв'язання низки виробничо-організаційних проблем, у тому числі розширити організацію оптових ринків, вдосконалити інфраструктуру, матеріально-технічне, наукове та інформаційне забезпечення [2, 250].

Досліджуючи перспективи розвитку ринку картоплі у Західній Україні А. Максимчук наголошує на експортному потенціалі ринку картоплі, який може бути ефективно реалізований лише у разі полегшення митних процедур, впровадження сучасних технологій вирощування картоплі, механізації ферм, доступності картоплесховищ, наявності сільськогосподарських дорадчих центрів і доступності кредитів [3, с. 283].

Однак, багато раніше означених науковцями проблем залишаються актуальними і сьогодні. При цьому, в окремих регіонах формуються умови, які можна вважати позитивним трендом у розв'язанні ключових проблем ринку картоплі і які сприятимуть практичній реалізації положень Концепції Державної цільової програми розвитку промислового картоплярства на період до 2025 року [4]. Водночас, сучасний науковий

супровід регіональних проблем розвитку картоплярства не характеризується системністю і зводиться до фрагментарних аналітичних оцінок на спеціалізованих інтернет-ресурсах. Це зумовлює необхідність подальших досліджень даного напрямку.

Метою статті є аналіз особливостей функціонування ринку картоплі у Львівській області та оцінка перспектив його подальшого розвитку в умовах зміни організаційно-економічних чинників, що формують ринкове середовище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінюючи умови формування параметрів кон'юнктури ринку картоплі відзначимо, що Львівська область серед регіонів України є одним із лідерів за обсягами її виробництва – як загалом, так і на рівні сільськогосподарських підприємств.

Аналіз внеску Львівської області у загальні показники сільського господарства України засвідчив, що з 2010 р. серед усіх видів культур саме частка картоплі є найбільшою. У 2020 р. вона склала 7,9%. Упродовж 2000-2020 рр. Львівщина займала другу або третю позицію в рейтингу областей за обсягами виробництва картоплі після Вінницької та Житомирської областей. У звітному році показник валового збору картоплі склав 1601,1 тис. т (третя рейтингова позиція), що на 27,2% більше, ніж у 2010 р. та на 1,8% – ніж у 2019 р. При цьому підприємствами було вироблено 50,8 тис. т. (3,2%), що є другим за значенням показником після Чернігівської області. Загалом, фактори, які впливають на формування пропозиції картоплі у аналізованому регіоні не характеризуються значними динамічними змінами (табл. 1).

Таблиця 1.
Динаміка показників виробництва картоплі у Львівській області*

Роки	Посівна площа, тис. га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, тис. т
2000	106	143	1510,3
2005	99,7	130	1297,3
2010	95,1	133	1258,8
2015	94,5	172	1622,5
2017	94,7	179	1693,8
2018	94,4	180	1698,2
2019	94,2	167	1572,9
2020	94,8	169	1601,1
2020 р. до 2000 р., %	89,4	118,2	106,0
2020 р. до 2010 р., %	99,7	127,1	127,2

* Складено за матеріалами джерела [5]

Зокрема, площі посадки картоплі з 2010 р. практично не змінюються. Позитивним явищем є зростання середньої урожайності впродовж 2010-2019 рр. на 25,6%, однак загалом у 2019 р. через несприятливі погоднокліматичні умови відбулося істотне зниження урожайності. Це негативно вплинуло на формування пропозиції картоплі і спричинило збільшення її імпорту та різке підвищення цін.

Так, за даними ресурсу «Інфо-Шувар» на початку осені 2019 року ціни на картоплю піднялися до рівня 11-12 грн/кг. Але українські фермери, сподіваючись на подальше зростання цін, відмовилися пропонувати продукцію ринку. На думку фахівців, це була стратегічна помилка, оскільки у період найбільшого споживання і закупівель картоплі для формування запасів (серпень-жовтень) на ринку виник її дефіцит. Його успішно заповнили імпортери, які кожного місяця завозили до країни 32-50 тис. тонн картоплі – обсяг, який дорівнював мінімум двом річним обсягам імпорту у попередні сезони. Найбільша пропозиція імпортової картоплі була зафіксована у жовтні – 92,5 тис. тонн [6].

Особливістю ринку картоплі у Львівській області, як уже зазначалося, є значна частка сільськогосподарських підприємств у формуванні її пропозиції. Водночас, регіональна структура професійних виробників картоплі досить неоднорідна і характеризується значними відмінностями показників в розрізі окремих адміністративних районів (табл. 2).

Так, згідно з оперативною статистичною інформацією у 2019-2020 рр. найбільшу частку пропозиції картоплі у Львівській області забезпечували підприємства Кам'янка-Бузького району. У 2019 р. на них припадало 61,1% всіх площ посадки картоплі і 78% валового збору у підприємницькому секторі. У 2020 р. частка району дещо зменшилась і становила 51,7 та 58,8% відповідно. Такий стан речей досягнутий здебільшого завдяки діяльності ТзОВ «Агро ЛВ Лімітед» (з 2020 р. – «Контінентал Фармерз Груп»), ТОВ «Централ плейнс груп Україна», а також ФГ «ЛІМ».

Частка підприємств Пустомитівського району впродовж 2019-2020 рр. у загальній величині площі посадки картоплі залишалася стабільною. Однак, завдяки підвищенню урожайності, внесок їх у валове виробництво картоплі в області зріс з 7,8% до 10,5%. Основними професійними виробниками товарної картоплі

у районі є фермерські господарства, “Малинівка”, “Надія”, “Загірянське”, “Мандзюк”, а також приватна агрофірма “Винниківська”. Крім того, у районі функціонує Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН України, який займається питаннями селекції та реалізує виробникам насіннєву картоплю.

Таблиця 2.

Показники виробництва картоплі у сільськогосподарських підприємствах Львівської області в розрізі районів*

Район	Площа посадки, га		Валовий збір, тонн		Середня урожайність, ц/га	
	2020 р.	у % до 2019 р.	2020 р.	у % до 2019 р.	2020 р.	у % до 2019 р.
Буський	337	2,1 р.	7369	3,8 р.	222,5	185,4
Городоцький	40	5,7 р.	200	2,1 р.	50,0	38,5
Дрогобицький	7	63,6	70	64,8	100,0	111,1
Жидачівський	37,5	78,1	927,5	101,2	233,3	186,3
Жовківський	148,8	134,1	2370	128,8	155,0	95,0
Золочівський	3,7	123,3	57,5	136,9	156,7	111,9
Кам'янка-Бузький	1120	113,0	28591,5	80,2	143,8	43,1
Миколаївський	100,4	147,6	1659,4	159,4	156,7	108,5
Мостиський	3,8	54,3	45	58,4	118,4	107,6
Перемишлянський	3,2	91,4	38,4	65,1	120,0	72,0
Пустомитівський	233,8	131,7	5080	148,7	201,0	105,2
Радехівський	20	10,0 р.	300	6,8 р.	150,0	68,2
Самбірський	18	180,0	245	136,1	141,7	78,7
Сокальський	10,5	150,0	210	155,6	200,0	103,7
Старосамбірський	49,2	3,3 р.	976,4	6,2 р.	101,1	91,0
Стрийський	13,4	–	160	–	119,4	–
Яворівський	19,9	10,0 р.	325,7	8,1 р.	163,6	81,8
Разом	2166,2	133,5	48625,4	106,39	156,4	97,0

* Оперативна інформація Головного управління статистики у Львівській області.

Підприємства Буського району у 2019 р. займали 9,9% всіх площ посадки картоплі в області та забезпечували 4,2% валового збору. У 2020 р. частка району збільшилась до рівня 15,6% та 15,2% відповідно у зв'язку з розширенням діяльності ТзОВ “Контінентал Фармерз Груп”.

У 2020 р. відносно 2019 р. також істотно зросли абсолютні показники площі посадки картоплі та обсяги виробництва у підприємствах Жовківського та Миколаївського районів. Питома вага сільськогосподарських підприємств інших районів області у формуванні пропозиції товарної картоплі, незважаючи на загалом позитивну динаміку, залишається незначною.

З метою оцінки співвідношення пропозиції і попиту на ринку картоплі, порівняємо показники її виробництва і споживання в розрахунку на 1 особу (табл. 3).

Таблиця 3.

Динаміка виробництва і споживання картоплі на одну особу у Львівській області*

Показники	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2000 р., %
Виробництво, кг/особу	567	502	494	640	669	672	625	110,2
Споживання, кг/особу	146,6	148,1	154,5	181,1	183,9	180,2	178,4	121,7
Перевищення виробництва над споживанням, разів	3,9	3,4	3,2	3,5	3,6	3,7	3,5	-0,4
Перевищення споживання над нормою 124 кг), %	118,2	119,4	124,6	146,0	148,3	145,3	143,9	+25,7

*Складено на основі джерела [7]

Отже, у 2019 р. на одну особу припадало 625 кг картоплі, що на 10,2% більше, ніж у 2000 р. і на 7% менше, ніж у 2018. Її споживання постійно зростало. Впродовж аналізованого періоду виробництво картоплі в розрахунку на одну особу в області перевищувало споживання у 3,2–3,9 рази, яке, водночас, було істотно вищим за рекомендовані норми. Необхідно відзначити, що істотне зростання рівня споживання картоплі мало місце після 2010 р. Це відбулося на фоні зниження рівня доходів населення в умовах кризових явищ, подорожчання альтернативних продуктів харчування (рис, гречка), а також розвитку туризму в регіоні та популяризації страв національної кухні.

Згідно наведених даних, у Львівській області на споживання використовують близько 30% валового збору картоплі. У європейських країнах цей показник у 2,5 рази вищий. Загальну інформацію про розподіл вирощеної картоплі різними категоріями виробників та надходження її у ринковий обіг ілюструє табл. 4.

Таблиця 4.
Баланс картоплі у підприємствах і господарствах населення Львівської області, 2019 р.*

	Надходження			Використання					
	запаси на початок року	вироб-лено	куплено та інші надходження	на посів	на корм	реалізо-вано за всіма напрямками	втрати при збері-ганні	для спожи-вання	запаси на кінець року
підприємства									
Обсяг, тис. т	31,2	50,0	0,4	4,7	0,0	53,1	0,1	-	23,7
у % до величини балансу	38,2	61,3	0,5	5,8	0,0	65,1	0,1	0,0	29,0
господарства населення									
Обсяг, тис. т	1070,1	1522,9	58,8	337,8	563,1	98,4	210,2	449,0	993,3
у % до величини балансу	40,4	57,4	2,2	12,7	21,2	3,7	7,9	16,9	37,5

*Складено за даними джерела [7, с. 55-56]

Загалом, професійні виробники картоплі чітко орієнтовані на ринок, збуваючи близько 60% її балансового обсягу. У 2019 р. вони реалізували 65,1% запасів картоплі, що зумовлено високими цінами цього продукту. Через це частка перехідних залишків картоплі на кінець звітного року була на 9,2 пункти меншою порівняно із його початком. Відносно невеликою є частка картоплі, витраченої, як насіннєвий матеріал – 5,8%. Для порівняння, в середньому по Україні цей показник становив 9,2%. Також, необхідно відзначити вкрай низький рівень втрат при зберіганні – лише 0,1% (по Україні – 3,3%).

Формування значних запасів картоплі сільськогосподарськими підприємствами здійснюється переважно з комерційною метою і є елементом маркетингової стратегії, орієнтованої на продаж у періоди сезонного зростання попиту і, відповідно, ціни. А наявність обладнаних картоплексовищ дозволяє підприємствам забезпечувати високу еластичність пропозиції при відносно невеликих втратах урожаю [8].

Основне промислове виробництво картоплі у Львівській області сконцентровано у ТзОВ «Контінентал фармерз груп». На нього припадає 50% усіх площ під картоплею, 60% валового збору. Це підприємство в основному орієнтоване на вирощуванні картоплі для переробки (чіпси, крохмаль), однак в останні роки освоює сегменти продовольчої та насіннєвої картоплі.

Його основними конкурентами у регіоні є ТзОВ «Централ Плейнс груп Україна», ФГ «ЛІМ» (Кам'янка-Бузький район), ТОВ «Гірське Агро» (Миколаївський район), ПАФ «Винниківська», ФГ «Малинівка» та ФГ «Надія» (Пустомитівський район), ФГ «Ревера В.Г.» (Жидачівський район). Саме ці підприємства мають найвищий потенціал для розвитку промислового картоплярства з огляду на існуючу матеріально-технічну базу та досягнутий рівень агротехніки вирощування картоплі.

На відміну від підприємств, ринкова активність господарств населення Львівської області, як виробників картоплі, вкрай низька. У 2019р. вони реалізували за всіма напрямками лише 3,7% балансового обсягу продукції, тоді як аналогічний середній показник по Україні склав 8,8%. Найбільше картоплі - 21,2% домогосподарства використовують на годівлю тварин, 17% – на особисте споживання, 12,7% – на посадку, і ще 7,9% втрачається при зберіганні.

Таким чином, розвиток картоплярства на рівні господарств населення має суто натуральний характер. Продукція, вирощена цією категорією виробників має вкрай низький ринковий потенціал через сортову неоднорідність, погану лежкість, зараженість шкідниками і хворобами, неналежну якість для переробки. Приватні господарі практично не мають можливості збувати картоплю через організовані канали збуту у зв'язку з неможливістю забезпечити достатній обсяг та однорідність товарних партій, сертифікацію продукції, її доставку до місця збуту, належний товарний вигляд, а також через відсутність офіційної реєстрації своєї діяльності.

Відзначимо, що фактор високої ринкової ціни у 2019 р. не став стимулом для господарств населення збільшувати рівень товарності картоплі. До того ж фізичний обсяг збуту продукції, через неврожай зменшився порівняно з 2018 р. на 4,6%. (рис. 1). Також, з цієї причини на 24,1% скоротилася величина запасів картоплі на кінець року (табл. 4), що зменшило потенціал її продажу весною 2020 р. Загалом, порівняно із 2010 р. господарства населення в останні п'ять років значно збільшили обсяги виробництва картоплі з метою її продажу.

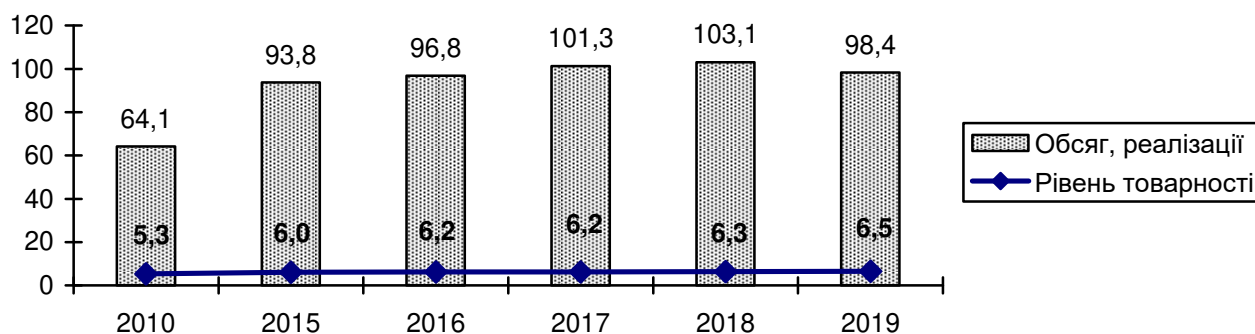

Рис. 1. Динаміка обсягів реалізації та рівня товарності картоплі у господарствах населення Львівської області*

*Складено за матеріалами Державної служби статистики України

У підприємствах Львівської області упродовж 2000-2020 рр. реалізація картоплі зростає у 17,5 раза, проте порівняно з 2018 р. обсяг збуту зменшився на 19,0% (табл. 5). Середня ціна реалізації картоплі підприємствами загалом має позитивну динаміку і найбільше її значення досягнуто у 2019 р. – 5869,8 грн/т. Проте, навіть такий рівень цін не дозволила підприємствам забезпечити рентабельне виробництво картоплі, оскільки спад урожайності не забезпечив вихід продукції, достатній для покриття здійснених капіталовкладень. Однак, саме зростання цін стало основним стимулом для професійних виробників значно розширити площі посадки картоплі у 2020 р.

Попри те, що за підсумками звітного року відбулося зменшення ціни на 9,5%, її рівень все ж залишався високим і очевидними були очікування виробників щодо її підвищення весною 2021 р. Саме цим можна пояснити зниження рівня товарності картоплі майже на 10 в.п. в умовах зростання обсягів виробництва. Відзначимо, що ці очікування підтвердилися – у 2021 р. середня ціна продажу картоплі сільськогосподарськими підприємствами Львівської області за січень-квітень склала 6963,3 грн/т. Це на 28,5% вище порівняно з аналогічним періодом 2020 р. та на 23,0% вище – 2019 р.

Таблиця 5.

Показники реалізації картоплі сільськогосподарськими підприємствами у Львівській області*

Показники	2000р.	2005р.	2010р.	2015р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020 р.	2020 р. до 2000 р., %
Сільськогосподарські підприємства									
Обсяг реалізації, ц	1724	1356	34085	40751	28964	37444	35655	30241	У 17,5 раза
Середні ціни реалізованої картоплі, грн/т	426,3	737,8	2450,0	2351,0	3478,6	3716,6	5869,8	5310,6	У 13,8 раза
Рівень товарності відносно поточного обсягу виробництва, %	10,2	20,1	69,6	88,1	61,5	73,9	71,3	61,5	+51,3
Рівень рентабельності картоплі у підприємствах, %	9,4	4,8	41,2	0,9	31,3	23,5	-1,1	...	-10,5

*Складено з даними Головного управління статистики у Львівській області

Важливим фактором, який впливає на формування і функціонування регіонального ринку картоплі є рівень розвитку його інфраструктури, зокрема картоплексовищ, переробних підприємств, оптових і роздрібних агропродовольчих ринків, логістичних баз та інших об'єктів.

За даними Української асоціації виробників картоплі, до 30% вирощеної промисловим способом картоплі, у сільськогосподарських підприємствах через відсутність картоплексовищ і переробних потужностей втрачається під час зберігання [4]. Картоплексовища дозволяють підприємствам оперативного реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, регулювати пропозицію з метою підтримки сприятливої ринкової ціни, здійснювати регулярні поставки продукції замовникам і на цій основі підтримувати з ними стійкі економічні зв'язки.

Станом на 01.01.2021 р. у Львівській області функціонувало 25 картоплесховищ, з яких 10 – з холодильним обладнанням, решта звичайні. З них шість – у Кам'янка-Бузькому районі місткістю 49500 т, сім – у Пустомитівському районі місткістю 5950 т, одне у Буському на 500 т. Також наявні картоплесховища у підприємствах Жовківського, Жидачівського, Миколаївського і Яворівського районів, але більшість із них не обладнані холодильним устаткуванням. В решті 13 районах сховища для картоплі взагалі відсутні.

Загальна потужність картоплесховищ у розпорядженні підприємств Львівської області на 27,1% перевищує обсяги виробництва. Однак, 62% цих потужностей припадає на одне підприємство – «Контінетал фармерз груп». Ще 16,2% на компанію «Централ Плейнс груп Україна», яка започаткувала виробництво картоплі у Кам'янка-Бузькому та Самбірському районах. Причому потужності сховищ цих підприємств повністю не завантажуються (табл. 6).

Таблиця 6.
Співвідношення між місткістю картоплесховищ та обсягами виробництва картоплі в окремих підприємствах Львівської області

Назва підприємства	Місткість сховищ, т.	Виробництво картоплі, т		Відношення місткості до середнього обсягу виробництва картоплі у 2019-2020 рр., %
		2019 р.	2020 р.	
ФГ «Ревера В.Г.»	350	502	638	61,4
ФГ «Любомир-МГ»	2000	400	250	615,4
«Контінетал Фармерз Груп»	38300	34699	28913	120,4
Централ Плейнс груп Україна	10000	-	2912	343,4
ФГ «ЛІМ»	1200	723	525	192,3
ТзОВ «Горуцьке»	180	140	150	124,1
ТОВ «Гірське Агро»	500	850	1190	49,0
ПАФ «Винниківська»	2500	555	1500	243,3
ФГ «Малинівка»	1500	1200	1470	112,4
ТзОВ «Барком»	200	180	200	105,3
ФГ «Мандзюк і.К.»	200	305	450	53,0
ФГ «Надія»	500	720	1400	47,2

Така ж ситуація має місце серед таких важливих «гравців» регіонального ринку як ПАФ «Винниківська», ФГ «ЛІМ», ФГ «Любомир МГ» та ін. До того ж, частина підприємств, які мають сховища, відмовилися від товарного виробництва картоплі. Їх потенціал можна було б реалізувати через надання в оренду виробникам, які не мають умов для належного зберігання урожаю.

Важливе місце у інфраструктурі регіонального ринку картоплі займає гуртовий ринок сільськогосподарської продукції «Шувар», який є торгово-логістичним центром європейського рівня. Щороку оборот картоплі на ринку (вітчизняної та імпортової) складає 20-25 тис. т. У сезоні 2019/2020 років на ОРСП «Шувар» було продано понад 54 тис. тонн картоплі [6]. Ціни, які складаються на цьому торговому майданчику безпосередньо визначають оптові та роздрібні ціни на картоплю у регіоні, оскільки тут закупає продукцію велика кількість підприємств та торгових посередників, які згодом реалізують її на продовольчих ринках міста Львова та області або в інші регіони. Частково тут збувають свою продукцію невеликі локальні виробники.

Основні проблеми, які істотно обмежують розвиток ринку картоплі у Львівській області мають як загальнонаціональний так і локальний характер. Це зокрема:

- концентрація основного виробництва картоплі в особистих селянських господарствах, що зводить до мінімуму попит на продовольчу картоплю та призводить до значних структурних диспропорцій на ринку цього продукту;

- занепад вітчизняної системи насінництва та селекції картоплі, наслідком чого є погіршення якості насінневого матеріалу, відсутність його сертифікації, низька урожайність картоплі та нерозвиненість ринку насінневої картоплі. В результаті якість та конкурентоспроможність вітчизняної продовольчої та насінневої картоплі є недостатньою для задоволення інтересів економічних суб'єктів;

- низький попит на вітчизняну продукцію з боку великих торгових мереж, які переважно налагоджують партнерські зв'язки з іноземними постачальниками. Імпорту також сприяє близькість регіонального ринку до кордонів основної країни-імпортера – Білорусі;

- несприятливі для картоплі природнокліматичні умови, що складаються у Львівській області впродовж останніх років, призводять до згорання великих комерційних проектів щодо інтеграції її виробництва та переробки;

- відсутність державної фінансової, організаційної та інформаційної підтримки а також наукового супроводу розвитку галузі.

Розв'язання проблем функціонування ринку картоплі у Львівській області потребує здійснення низки заходів. До пріоритетних можна віднести:

- підтримка розвитку сегменту виробництва, первинної обробки та глибокої переробки продовольчої картоплі на рівні фермерських господарств з її для подальшої реалізації цільовому споживачу. Перспективи

даного напрямку зумовлені розвитком сфери готельно-ресторанного бізнесу та туризму у регіоні. Саме заклади сфери HoReCa формують високий попит на очищену і фасовану картоплю та картопляні напівфабрикати. У цьому контексті важливо пропагувати і розвивати виробництво органічної продукції;

- інвестування великими виробниками будівництва власних цехів із переробки картоплі на крохмаль, спирт, чіпси, картопляний протеїн тощо, а також нарощування ними виробництва придатної для цих цілей сировини. Один із таких проектів вже реалізує ТзОВ «Централ плейс груп Україна». Поряд із розширенням площ під картоплею підприємство у рамках ініціативи «Зелена планета» найближчим часом планує відкрити завод, на якому буде забезпечено безвідходний цикл виробництва крохмалю і його похідних – протеїну та клітковини, а також виробництво з крохмалю біоупаковки;

- всебічна організаційна та фінансова підтримка розвитку системи насінництва картоплі та популяризація сортів вітчизняної селекції серед аграріїв. Потенціал вітчизняних сортів картоплі достатній для того, щоб ринок насінневої картоплі майже повністю став національним [8]. Перспективи даного напрямку насамперед пов'язані із науковими досягненнями кафедри селекції та генетики Львівського національного аграрного університету та Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН України;

- реалізація експортного потенціалу картоплярства, шляхом перетворення картоплі у стратегічний експортний продукт; Цьому сприяє близьке розташування області до іноземних ринків збуту, можливість трансферу передових іноземних технологій. Важливо забезпечити адаптацію технології вирощування до конкретних ґрунтово-кліматичних умов господарства, сорту і вимог іноземних замовників щодо готової продукції;

- використання нових сортів, матеріалів, способів і прийомів вирощування, впровадження зрошення, мікродошування для досягнення високої стабільності виробництва і постачання на ринок [4];

- подальший розвиток інфраструктури, яка б забезпечила ефективне функціонування ринку картоплі, зокрема: будівництво, реконструкція і модернізація картоплесховищ із застосуванням новітніх технологій післязбиральної доробки та предреалізаційної підготовки картоплі;

- формування логістичної системи, яка б забезпечила насичення ринку південних регіонів України.

Одним із перспективних шляхів розвитку галузі та удосконалення механізму функціонування ринку картоплі у Львівській області є створення на її теренах агропромислового кластеру «Картоплярство». Функціонування кластеру забезпечується його організацією та фінансуванням на засадах державно-приватного партнерства і використанням підприємцями сприятливих умов та конкурентних переваг Львівщини. Структура кластеру передбачається у складі Департаменту агропромислового розвитку ЛОДА, Львівського НАУ, Інституту сільського господарства Карпатського регіону НАН України, дорадчого центру «Фермерська країна», ТзОВ «РСП «Шувар», ТзОВ «Континентал Фермерз Груп», спеціалізованих фермерських та інших господарств, переробних підприємств, сервісних центрів та компаній.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ринок картоплі у Львівській області функціонує в умовах, які дещо вирізняють його з поміж ринків інших регіонів країни. До них можна віднести:

- 1) один із найвищих в Україні рівнів споживання картоплі, що створює умови для розвитку продовольчого сегменту ринку через його насичення напівфабрикатами та різноманітними продуктами переробки;

- 2) наявність великих спеціалізованих підприємств, орієнтованих на сировинний сегмент і готових інвестувати у інфраструктурні об'єкти та створювати потужності для глибокої переробки картоплі;

- 3) більш розвинуту порівняно з іншими регіонами інфраструктуру ринку, зокрема належно обладнаних картоплесховищ що дозволяє забезпечити високу еластичність пропозиції та мінімізувати втрати;

- 4) наявність гуртового ринку «Шувар», через механізм якого забезпечується кращий розподіл виробленої продукції, оптимізується ціна, пришвидшується рух продукції від виробника до споживача, забезпечується планування подальшого розвитку галузі.

Водночас ринку картоплі Львівської області притаманні загальні для України структурні та організаційні проблеми: незначна ринкова орієнтація основних виробників – господарств населення; дуже високий рівень самозабезпечення населення картоплею; якісна і сортова неоднорідність продукції, що робить її непридатною для експорту, переробки та продажу через великі торгові мережі; відсутність організованої логістики та тривалих економічних зв'язків між ринковими суб'єктами; значні сезонні коливання цін; незахищеність від імпорту та ін.

Перспективні дослідження регіонального ринку картоплі передбачають пошук ефективних механізмів збалансування попиту і пропозиції та збільшення частки продукції із високою доданою вартістю через розвиток підприємств із промислової переробки картоплі; впровадження інноваційних продуктів переробки; створення інтеграційних комплексів із виробництва картоплі, її зберігання та переробки.

Вкрай важливим є посилення товарної орієнтації господарств населення шляхом їх кооперації, а також підтримка впровадження фермерами сучасних технологій виробництва та заповнення ними таких ринкових «ніш» як: органічна картопля, насіннева картопля, рання картопля тощо.

Інноваційно-орієнтованого розвитку картоплярства та удосконаленню механізму функціонування ринку картоплі у регіоні сприятиме створення агропромислового кластеру «Картоплярство».

Для підвищення експортного потенціалу картоплі і продуктів її переробки необхідно налагодити належний контроль якості шляхом впровадження сертифікації всіх ланок технологій вирощування, післязбиральної доробки і логістики картоплі за стандартами GlobalGAP та HACCP, ISO.

Список використаних джерел.

1. Костирко І., Ільчук В. Перспективи та проблеми формування ринку картоплі у Карпатському регіоні. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК*. 2013. № 20(1). С. 323-330.
2. Онищенко М.О. Ринок картоплі в Україні. *Картоплярство*. 2011. Вип. 40. 250–259.
3. Максимук А. Перспективи розвитку ринку картоплі у Західній Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.12. 278-284.
4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку промислового картоплярства на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 1345-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1345-2020-%D1%80#Text>.
5. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Database/04SILGOSP/databasetree_uk.asp (дата звернення: 06.07.2021).
6. Ринок картоплі в Україні: висновки та наслідки минулого сезону. URL: <https://info.shuvar.com/news/4294/Rynok-kartopli-v-Ukrayini:-vysnovky-ta-naslidky-mynuloho-sezonu> (дата звернення: 08.07.2021).
7. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 60 с.
8. Крупа О. М., Крупа В. Р. Кон'юнктура ринку картоплі в Україні та перспективи її оптимізації. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7512> (дата звернення: 03.07.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.86

References.

1. Kostyrko, I. and Ilchuk, V. (2013), "The prospesyts and problems of potato market formation in the Carpathian region". *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seria "Ekonomika APK"*, vol. 20(1), pp. 323–330.
2. Onyshchenko, M. (2011), "Potato market in Ukraine". *Kartopliarstvo*, vol. 40, pp. 250–259.
3. Maksymchuk, A. (2013), "Development prospects of potato market of Western Ukraine" *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, vol. 23.12. pp. 278–284.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), "About approval of the Concept of the State target program of the industrial potatoes development for the period up to 2025" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1345-2020-%D1%80#Text>
5. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Database/04SILGOSP/databasetree_uk.asp (Accessed 06 Jul 2021).
6. State Statistics Service of Ukraine. (2019), "Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselenniam Ukrainy. Statystychnyi zbirnyk". [Balances and consumption of the main food products by the population of Ukraine. Statistical yearbook], Derzhstat, Kyiv, Ukraine.
7. Potato market in Ukraine: conclusions and consequences of the last season URL: <https://info.shuvar.com/news/4294/Rynok-kartopli-v-Ukrayini:-vysnovky-ta-naslidky-mynuloho-sezonu> (Accessed 08 Jul 2021).
8. Krupa, O. and Krupa, V. (2019), "Potato market conjuncture in Ukraine and prospects of its optimization", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7512> (Accessed 03 Jul 2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.86](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.86)

Стаття надійшла до редакції 11.07.2021 р.